

Múltunk tisztasága a jelen harcaira

Lőrik Szabolcs Gábor¹

Összefoglalás

A gazdaságfilozófiai világkép kérdése nem pusztán közgazdasági, hanem mélyen erkölcsi, politikai és történeti kérdés is. Milyen elvek mentén kellene berendezni egy nemzetgazdaságot és azon túl a világ gazdasági rendjét ahhoz, hogy az emberek szabadsága, méltósága és közösségi hovatartozása megőrződjön? A modern globális rendszer sok szempontból sikeres volt, de érdemes megvizsgálni, hogy milyen ára volt ennek a sikernek. Ez az esszé egy ideális gazdaságfilozófiai világmodell körvonalazására tesz kísérletet konzervatív, nemzeti elköteleződésű nézőpontból. A középpontban az emberi méltóság, a közösség elsődlegessége, a kulturális örökség és a nemzeti szuverenitás gazdasági vetületei állnak. A szöveg történeti és filozófiai példákon keresztül mutatja be, miért problematikus a globális gazdasági homogenizáció, és milyen alternatívát kínálhat egy mértéktartó, hagyománytisztelő és erkölcsileg megalapozott nemzetgazdaság.

I. A gazdasági rend erkölcsi alapjai – a közösség elsőbbsége

A konzervatív gondolkodás egyik alapvetése, hogy az ember nem elszigetelt individuum, hanem közösségi lény. Ez érvényes a gazdaságra is: nem létezhet tartós jólét ott, ahol a gazdasági rend nem szolgálja a közjót. Marcus Aurelius (~180/1923, *Elmélkedések*, VI.45) szerint: „Ami nem válik a közösség javára, az nem válhat az ember javára sem.” Ez az egyszerű mondat felülírja a modern individualista közgazdaságtan sok alaptételét. Az erkölcs és a rend összetartozása szükséges feltétele minden működő gazdasági modellnek.

Az ideális rendszer tehát olyan gazdasági struktúrát követel, amely figyelembe veszi a nemzeti közösség sajátosságait, kultúráját, hagyományait és szociális szövetét. A nacionalizmus itt nem elzárkózást, hanem organikus önrendelkezést jelent. Ezért is állhat közel a konzervatív gazdaságfilozófia a szuverenista gondolkodáshoz: a nemzetek gazdasági önrendelkezésének alapját képezi.²

II. A globalizmus kritikája

Nietzsche a modernitást a „gyengékultúra” kiteljesedésének látta. Szerinte: „A népek keveredése, mint ma történik, vezet a népek lezüllesztéséhez.” Nietzsche (1887/2011, *A morál genealógiája*, II. fejezet) A gazdaságilag túlzottan integrált világban a helyi értékek feloldódnak egy steril, univerzalista rendben, ahol semmi sem szent, csak a profit.

Szun-ce, a hadművészet mestere figyelmeztet (~i.e. 500/1963, *A hadviselés törvényei*, III. fejezet): „Aki nem ismeri önmagát és az ellenségét, minden csatában veszélybe sodorja magát.” A globalizált gazdaság egy olyan csatatér, ahol a nemzetek sokszor nem ismerik saját stratégiai

¹ Neumann János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar hallgatója (2025)

² Erről többek között lásd: Müller 2022, 2023.

érdekeiket. Az ideális modell ezzel szemben a gazdasági önismereten és stratégiai tudatosságon alapul.

A jelenlegi rendszer tehát nem csak hogy nem etikus, de hosszú távon instabil is. A spekulációs tőke, a transznacionális vállalatok és a pénzügyi szektor túlburjánzása nem épít, hanem lebont. A helyi termelés, a kis- és középvállalkozások megerősítése nélkül nincs valódi gazdasági szuverenitás.

III. A mérték erénye – gazdaság, mint szolgálat

A konzervatív gazdaságfilozófia az egyensúly és a mérték erényét hangsúlyozza. Szent Ágoston (426/2005, *Isten városáról I.*, XIX. 13.) írja: „A rend: minden dolognak a maga helyére való illesztése.” Ez a rend azonban csak akkor valósulhat meg, ha a gazdaságot nem öncélként, hanem eszközként értelmezzük.

Az állam feladata ebben a modellben nem a teljes kontroll vagy a piaci anarchia, hanem a ki-egyensúlyozó szerep. Az állam legyen gondos gazda, aki felügyeli, de nem fojtja el az egyéni kezdeményezést. A piaci mechanizmusok hasznosak, de nem lehetnek kizárólagosak.

IV./A. A jövő felé – remény és hagyomány

Nem lehet gazdaságfilozófiáról beszélni anélkül, hogy ne szólalna meg a hagyomány hangja. A modern ember gyakran lebecsüli az örökséget, pedig Nietzsche (1874/1989, *A történelem hasznáról és káráról*, II. rész) szerint: „Az, aki ismeri a múltat, uralja a jövőt.” Az ideális gazdasági rend nem progresszív utópiákból építkezik, hanem örökségekből, tapasztalatból és mértéktartásból.

A konzervatív gazdasági világmodell nem ígér tökéletességet. A valóság korlátait figyelembe véve kínál stabilitást, méltóságot és tartós fejlődést – a nemzet javát szolgálva, nem pusztán az egyénét. Ebben a keretben válhat valóra a klasszikus római gondolat: „*Salus populi suprema lex esto*” – a nép jóléte legyen a legfőbb törvény.

Záró gondolatként ehhez azt tenném hozzá, hogy a világ gazdasági rendje nem lehet értéksemlleges. A valóban emberközpontú gazdaságfilozófia visszatér a gyökerekhez: a közösséghez, az erkölchöz és a hagyományhoz. Egy ilyen világvázlat nem utópia, hanem következetes erkölcsi és stratégiai építkezés, amely nem felejt el: a gazdaság eszköz, nem cél.

IV/B. A taoista harmónia, mint gazdaságfilozófiai minta

Lao-ce, a taoizmus megalapítója, tanításaiban hangsúlyozta a természetes renddel való összhang fontosságát. A *Tao Te King* egyik kulsgondolata szerint: „Aki sokat halmoz, sokat veszít. Aki elégedett a kevéssel, gazdag.” Lao-ce (~i.e. 510/1958, 44. vers). Ez az idézet nem csupán személyes életszemléletet sugall, hanem gazdasági szemléletet is: a túlzott felhalmozás nem erény, hanem diszharmónia forrása.

A taoista bölcsesség nem áll távol a klasszikus konzervatív gazdaságfilozófiától. Mindkettő elutasítja a végleteket, és az egyensúlyt keresi. A taoista vezető ideálja a „nem-cselekvés” (*wu wei*) révén irányít, nem kényszerít – ahogy a konzervatív gazdaság is az államot nem diktátornak, hanem gondos gazdának tekinti.

Lao-ce tanítása szerint az uralkodó akkor jár el helyesen, ha a nép úgy érzi, önmaga dönt. Ez párhuzamba állítható a konzervatív állammodellel, amely nem felülről irányított gazdaságot, hanem megerősített, öntudatos helyi gazdasági közösségeket képzel el. A taoista rend természetes és harmonikus – ez a fajta „láthatatlan rend” az, ami felé egy értékalapú gazdaságmodellnek is törekednie kell.

V. Az állam gazdasági szerepe

Edmund Burke, a modern konzervativizmus egyik atyjának szavai szerint (1790/1991): „A társadalom egy szerződés, amely nem csupán élők között kötött, hanem a holtak és a még meg nem születettek között is.” E gondolat a gazdasági gondolkodásra is kiterjeszthető: nem elegendő a jelen nemzedék érdekeit szem előtt tartani, hanem a gazdasági döntéseknek hosszú távú felelősséggel kell bírniuk.

Winston Churchill, aki egyszerre volt államférfi és realista stratégiai gondolkodó, hangsúlyozta: „A kapitalizmus igazságtalanul osztja el a javakat, a szocializmus igazságosan osztja el a nyomort.” (idézet Churchill 1945-ös választási kampánybeszédéből) Ez a frappáns mondat jól mutatja a két véglet problémáját. Az ideális gazdasági rendnek el kell kerülnie a korlátlan kapitalizmus társadalmi rombolását, de a túlzott újraelosztáson alapuló modellek kudarcaiból is tanulnia kell.

VI. A tulajdon szentsége és a lokális gazdaság védelme

A konzervatív gazdaságfilozófia egyik alappillére a magántulajdon tisztelete. Nemcsak gazdasági, hanem erkölcsi és kulturális jelentőséggel is bír, hiszen a tulajdon szabadságot, felelősséget és identitást hordoz. A lokális gazdaság, a családi vállalkozások, kézművesek, mezőgazdasági termelők megőrzése egyben a nemzeti kultúra védelmét is jelenti.

Rousseau bár gyakran progresszív gondolkodóként ismert, így írt a tulajdon keletkezéséről: „Az első ember, aki egy darab földet bekerített, és azt mondta: 'Ez az enyém', majd olyan balgákat talált, akik el is hitték neki – ő volt a civilizáció alapítója.” (Rousseau 1754/1978, *Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről*, II. rész). A megjegyzés mögött nemcsak kritika, hanem elismerés is rejlik: a tulajdon társadalomszervező erő.

VII. Összegzés – az emberi léptékű gazdaság, mint cél

Az ideális gazdaságfilozófiai világvázlat nem absztrakt konstrukciókban, hanem az emberi természet mély ismeretében gyökerezik. Egy konzervatív modell egyszerre őrzi a múlt tanulságait, épít a nemzeti önrendelkezésre és támogatja a mértékletes, de szabad gazdasági tevékenységet.

A világ gazdasága nem lehet teljesen egységes vagy univerzális – a gazdasági sokféleség éppúgy érték, mint a kulturális. A valódi reform tehát nem a totális átalakításban, hanem a visszarendezésben, az értékelvűségben és a történeti tapasztalatból fakadó bölcsességben rejlik.

Források

- Burke, Edmund (1790/1991): *Töprengések a francia forradalomról*. Ford. Kontler László. Atlantisz – Medvetánc, Budapest.
- Churchill, W. 1945. Választási kampánybeszéd. Letöltés: <https://api.parliament.uk/historic-hansard/people/mr-winston-churchill/1945>
- Marcus Aurelius (i. sz. ~180/1923): *Elmélkedések*. (ford. Huszti József), Pfeifer, Bp., <https://mek.oszk.hu/00600/00606/index.phtml>
- Müller Andor (2022): *Nemzeti öntudat és gazdasági prosperitás, avagy: a Corporate Identity elvének és gyakorlatának haszna a nemzeti öntudat és gazdasági teljesítmény összefüggésében, a globalista pénzpiacok hálózatában*. https://start.uni-neumann.hu/telemarket/kiadvanyok/2022-6/06_Muller.pdf In: Identitásmenedzsment, GAZDASÁGFÖLDRAJZI ÉS TELEPÜLÉSMARKETING MŰHELY (MGTM) 6.kötet: Gazdaságföldrajzi és Településmarketing Központ, ISBN: 978-615-6435-22-4 <https://start.uni-neumann.hu/telemarket/kiadvanyok/2022-6/> (Letöltés: 2025-05-09)
- Müller Andor (2023): *A régi konzervativizmus fejlődése a XXI. századi nemzeti identitássá*. https://start.uni-neumann.hu/telemarket/kiadvanyok/2023-4/05_Muller.pdf ISSN 2939-516X 12 (2023) 12.005 In: Müller Andor (2023): *Identitásmenedzsment II. – Ideológiák hálójában*; MAGYAR GAZDASÁGFÖLDRAJZI ÉS TELEPÜLÉSMARKETING MŰHELY 12. kötet (2023) Neumann János Egyetem, Kecskemét. <https://start.uni-neumann.hu/telemarket/kiadvanyok/2023-4/> (Letöltés: 2025-05-09) ISBN: 978-615-6435-78-1
- Nietzsche, F. (1874/1989): *A történelem hasznáról és káráról*; (ford. Tatár György), Akadémiai Kiadó, Budapest
- Nietzsche, F. (1887/2011): *A morál genealógiája. Vitairat*; ford.Óvári Csaba; Attraktor, Máriabesnyő
- Szent Ágoston (426/2005): *Isten városáról I.* (ford. Dr. Földváry Antal) Kairosz, Budapest.
- Szun-ce. (~i.e. 500/1963) *A hadviselés törvényei*. (ford. Tőkei Ferenc), Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Rousseau, Jean-Jacques (1754/1978): *Értekezés az emberek közti egyenlőtlenség eredetéről és alapjairól*. In: *Értekezések és filozófiai levelek*; vál., utószó, jegyz. Ludassy Mária, ford. Kis János; Magyar Helikon, Budapest, 1978. 59-157.o.
- Lao-ce (~i.e. 510/1958): *Tao Te King – Az Út és Erény könyve*. (ford. Weöres Sándor – Tőkei Ferenc), Európa Könyvkiadó, Budapest. Letöltés: <https://mek.oszk.hu/00100/00191/index.phtml>